

Sebastijan Pregelj

Miši, podgane in ježi

Odlomki iz romana

Na zahodu je še povsem temno, medtem ko se na vzhodu nebo že modri in je nekje onkraj slutiti luč, ki bo v kratkem pregnala temo, z njo pa mračne misli in slabe spomine. Dumitru čuti, da stiskanje v prsih popušča in da spet lahko diha s polnimi pljuči. S koncem noči prihaja olajšanje. Tudi meni se lahko kdaj pa kdaj nasmehne sreča, nekoliko nagne glavo, tudi meni se lahko kdaj pa kdaj zgodi kaj dobrega. Nasmejani obrazi ne bodo večno samo na obcestnih plakatih in televizijskih zaslonih. Tudi moj obraz bo enkrat srečen in nasmejan in prav tako Luminitin in vsi obrazi okrog naju! Tudi najin svet je lahko dober in lep, si prikima. Človek potrebuje le malo sreče. To je vse. In danes čutim, da bo dober dan, čutim, da se nama sreča ne bo več dolgo izmikala!

Takšne misli se podijo po glavi Dumitruju, medtem ko s svojim starim fordov drvi po avtocesti. Pravzaprav ne drvi, vozi le nekaj kilometrov hitreje, kot je omejitvev, toliko, da bi na cilj prispel prej, in še ravno dovolj počasi, da ga zaradi prehitre vožnje ne bi ustavili policisti. Občutek, da drvi, ustvarja predvsem starost vozila. Ko je bil avtomobil nov, je bil namenjen hitri in dinamični vožnji, vendar se je po štirih desetletjih in devetsto tisoč prevoženih kilometrih upočasnil, kot se upočasnijo starega človeka. Ampak zaenkrat gre, si prikima moški, zaenkrat kaže dobro.

Na kovinski ograji, ki loči avtocesto od ostalega sveta, so do večera posedale ujede. Avtomobili povozijo dovolj malih živali, da pticam ni treba početi drugega, kot sedeti na ograji in čakati, da se zgodi. Že zdavnaj so opustile lov in zdi se, da peruti potrebujejo samo še za to, da z ograje poletijo na vozišče in si plen odnesejo nazaj na ograjo, kjer v miru zaužijejo svoj obrok, medtem pa nove miši, podgane in ježi poskušajo svojo srečo in se podajajo na lepšo stran sveta mimo ostankov predhodnikov, ki jim ni uspelo.

Dumitru je opazoval in nekaj časa tudi štel ujede, dokler ni nazadnje ugotovil, da jih je preveč in da štetje nima nobenega smisla. Z žensko, ki sedi poleg njega, je izmenjal le malo besed. Pustil jo je spati. Še sreča, da ji ni slabo in da lahko spi, si je mislil in upal, da bo spala čim dlje. Luminita je noseča. V dvaintridesetem tednu sta se še zadnjič pred porodom odpravila na obisk domov, v Romunijo, zdaj pa se vračata.

Dumitru vzame v roke škatlo cigaret, jo nagne in z njo rahlo udarja po robu volana, dokler ena ne pogleda ven. Škatlo približa ustom in z zobmi zgrabi cigareto. Medtem ko jo prižiga, nekoliko upočasni vožnjo, da ne bi veter, ko bo spustil šipo, preglasno žvižgal. Ko začne vrteti ročico za spuščanje šipe, zagleda na zidu ob cesti grafit, ki ga za trenutek osvetli drveč tovornjak. Na zidu piše: *Evropa, mi smo tvoje jokajoče miši, podgane in ježi*. Dumitru potegne dim in ga zadrži v pljučih. Glavo nagne v drugo stran in nekoliko pospeši vožnjo.

Potem sva dogovorjena

Vrata mehanične delavnice so na stežaj odprta, pod rdečim fiatom leži mehanik. Če ne bi tu in tam premaknil nog, ki gledajo izpod avtomobila, bi bilo videti, da spodaj spi ali celo, da je spodaj mrtvec.

Mehanik bi verjetno še lep čas ležal pod avtomobilom, a ga zmoti prihod moškega v shojenih čevljih. Mehanik je vaje pogleda izpod avtomobila. Ljudi prepozna po načinu hoje in zvoku peska pod njihovimi čevlji. Moški, ki stopa po dvorišču, ni od tu niti ni Italijan. Tujec je. Ampak to ni nič novega. Tujcev je čedalje več in med njimi je vse manj turistov. Mehanik počaka, da pride obiskovalec do avtomobila, potem se potegne ven, vstane in pozdravi. Dumitru odzdravi v trdi italijanščini.

Botticelli, kot kličejo mehanika, premeri tujca z ostrim pogledom. Mehanika se je ime prijelo, ker vsi vejo, da ima mehanično delavnico in popravlja avtomobile za preživetje, v resnici pa je, kot pravi sam, umetnik, slikar. Za razliko od drugih slikarjev ne slika na platno ali papir, pač pa na avtomobilsko pločevino, in za razliko od sodobnih slikarjev so njegove umetnine razumljive vsem. Kadar ima v delavnici koga, ki ga je pripravljen poslušati, govori o čisti lepoti in pri tem pogosto omenja *Pomlad in Rojstvo Venere*, ki je bila tudi njegova prva stvaritev in po kateri se ga je prijelo ime Botticelli. Ne samo ljudje iz Trsta in Benetk, tudi iz Milana in Torina prihajajo k njemu, da jim poslika avtomobile, v zadnjem času pa je prišlo celo nekaj Avstrijcev in Nemcev.

Botticelli si za vsak avto vzame čas. Da je poslikava končana, lahko traja tudi več tednov. Mama in žena se zaradi tega jezita in kot mlina neumorno

ropotata, naj začne poslikave zaračunavati, kot se spodobi, da bodo lahko dostojno živeli, ali pa naj neha slikati, vendar moški vztraja, da ne slika zaradi denarja. Tisti trenutek, ko bom začel slikati zaradi denarja, bo navdih minil in potem bom navaden mehanik! Ženski tega ne razumeta in moški ne pričakuje, da kdaj bosta.

Ko premeri tujca, si obriše mastne roke v hlačnice kombinezona in vpraša, kaj je. Dumitru odgovori, da mu je crknil avto. Ni bencin, ni voda in ni akumulator. Obstal je in se več ne premakne. Mehanik vpraša, kje ima avto. Dumitru pokaže z roko proti zahodu. Dobro, mu prikima mehanik, greva po avto, stopi proti poltovornjaku, ki stoji sredi dvorišča in tujcu pomigne, naj skoči noter.

Dvajset minut pozneje se vrneta. Dumitru sedi v svojem rumenem fordu capri mk I, letnik '73, mehanik v poltovornjaku, ki vleče forda. Poleg mehanika sedi noseča ženska, tujčeva žena, ki z rokami objema svoj velikanski trebuh. Mehanik potisne tujčev avto v delavnico in odpre pokrov motorja. Že prej, ko sta prišla do avtomobila, si ga je natančno ogledal. Skoraj ni mogel verjeti očem. Takšnega avta ni videl na cesti vsaj deset, kaj deset, petnajst let! Resda je na več mestih obtolčen, resda vrata in dno rjavita, resda so na njem deli, ki niso originalni, pa vendar, govorimo o fordu capri mk I! Iz te kante bi se dalo narediti spodoben avto, dovolj spodoben, da bi ga lahko prodal za lep denar.

Mehanik si nekaj časa ogleduje motor, potem dvigne glavo in reče, da ne kaže dobro. Dumitru se živčno prestopi. Govori, da ima žena rok, da morata priti pravočasno domov in da mu mora popraviti avto, sicer ne ve, kaj bo. Mehanik zategne nekaj vijakov, preveri nekaj žic, izmeri napetost, potem sede za volan in skuša vžgati. Nič. Nekajkrat ponovi, a je vse zaman. Vrne se k motorju in spotoma pograbi novo orodje. Traja uro, dve.

Sonce žge kot sredi poletja, čeprav je šele začetek maja. Dumitru in Luminita se premikata po dvorišču, kot se premika senca. Zunaj ni za živeti, v delavnici je malo boljše. Nazadnje Luminita obsedi na stolu, ki ji ga pod rit potisne mehanik, in si ogleduje slike, ki krasijo stene delavnice. V glavnem so gole ženske, vendar niso plakati iz moških revij, temveč reprodukcije slik, ki jih dobro pozna iz časov študija. Njen mož se medtem naslanja na zaprto polovico kovinskih vrat in kadi cigareto za cigareto.

Ne vem, kaj bomo naredili, reče mehanik po treh urah. Tvoj avto je mrtev in tu ni kaj. Mrtev? Dumitru spusti cigareto na tla in jo pohodi. Poglej njo! pomigne z glavo proti ženski. Kmalu bo tudi ona mrtva, če ne boš nič naredil. Razumeš? Moraš nama pomagati. Kupi drug avto, odgovori mehanik. Malo naprej je prodajalec rabljenih vozil. Lahko vaju zapeljem tja. Poznam ga. Dal ti bo dobro ceno. Če ne bo imel nič pametnega, vaju

lahko zapeljem na drugo stran mesta. Tam jih je še nekaj. Ne, ne, ne, odkima Dumitru. Nimava denarja. Potem pa ne vem, izvleče mehanik tujčevega forda iz delavnice. Potem pa res ne vem, skomigne in si v rokav obriše potno čelo.

Čakaj, stopi Dumitru za njim, čakaj malo. Slišiš?! Mehanik se ustavi in ga pogleda. Ne ve, kaj namerava tujec, ampak tujcem ne gre zaupati. Premišljuje, kje ima najbližji kos orodja, da bi se branil, če bi ga tujec napadel. Dosti takih zgodb je že slišal in ni naiven. Začelo se je z ustavljanjem na avtocestah. Mahali so na pomoč, ko pa je kdo ustavil, da bi jim pomagal, so ga oropali. Nadaljevali so z ropi na bencinskih črpalkah. Pripeljali so se v treh ali štirih kombijih in naenkrat jih je bilo vse polno. Kdor se ni zaklenil v avto, so mu pobrali, kar se je dalo na hitro pobrati, kdor se je zaklenil, so mu zlomili anteno ali razbili šipo. In tako naprej.

Kaj pa tisti fiat tam? Dumitru pomigne z glavo. Je tvoj? Ja, prikima mehanik, moj je. Pravzaprav je ženin, ampak plačal sem ga jaz in servisiram ga tudi jaz, zato je moj. Koliko hočeš zanj? stopi Dumitru proti fiatu. Ga ne prodajam, odkima mehanik. Dosti ni vreden, Dumitru dvakrat obhodi rdeč avto. Pustim ti forda, ti pa mi daš fiata. O, ja, mu prikima mehanik, komaj čakam. Avto, ki ne dela, mi pustiš v zameno za avto, ki dela kot nov. Čakaj malo, se Dumitru ustavi. Ne zajebavam se. Dam ti forda. In dam ti dvesto evrov za povrhu. Dobro veš, koliko je vreden ford, veš pa tudi, da nimam izbire. Kaj praviš? Kaj pravim?! zatlači mehanik roke v žepe. Pusti mi forda in petsto evrov. Petsto evrov? ga pogleda Dumitru. Dam ti tristo evrov, če napolniš rezervoar. Velja, stopi mehanik proti rdečemu fiatu. Potem sva dogovorjena.

Dumitru se obrne proti Luminiti, ki še vedno sedi v delavnici, in jo pokliče. Medtem ko jo čaka, izvleče iz žepa denar in mehaniku odšteje tristo. Da ne bova kot Jožef in Marija v Betlehemu, se nasmehne. Ampak če si me zajebal in če avto ne bo zmožel sedemsto kilometrov, se bom vrnil z Marijo in Jezuščkom. To veš? To vem, mu prikima mehanik. Potem sva dogovorjena, reče Dumitru.

Sanje o avtu na belem oblaku

Botticelli leži pod rumenim fordом. Že nekaj dni preživi ves čas, ki mu ostane, pod avtomobilom. Če bi ga bila žena pripravljena poslušati, bi ji povedal, da je imel videnje in da občutek, ki ga je v snu prevzel tisto noč, še ni popustil niti ne kaže, da bi se to lahko zgodilo, preden se ne izpolni, kar mu je namenjeno. In kar mu je namenjeno, ni majhna reč!

Mehaniku se je v snu prikazal rumeni ford capri mk I, vendar avtomobil ni stal na zaprašenem dvorišču ali v delavnici, temveč na belem oblaku, zgoraj, nad delavnico in hišo, mogoče celo visoko nad mestom. Težko je oceniti, kako visoko je lebdel oblak z avtomobilom, saj Botticelli v tistem snu ni imel človeških oči in pameti, prej je bil duh, ki je za kratek čas zapustil telo. Sicer pa to, kako visoko je lebdel oblak z avtomobilom, ni tako pomembno. Bolj pomembno je, da avtomobil, ki je stal na belem oblaku, ni bil obtolčen in rjast, kot je v resnici, ampak je bil svetleč, kot tistega dne pred desetletji, ko je prišel s tovarniškega traku, le da avto iz sna ni mogel priti iz običajne fordove tovarne, pač pa iz prav posebne, ki ima v zadnjem delu atelje, v katerem *veliki mojster* poslikava avtomobile s podobami, skoraj prelepimi za človeško oko.

Botticelli je v snu od same lepote sprva hlupal in zatem jokal. Stiskalo ga je v prsih, bolelo v trebuhu in ščipalo v drobu. Ko se je sredi noči prebudil, je imel blazino mokro od solz, telo pa izmučeno in prepoteno. Previdno se je dvignil in odšel na stranišče. Sedel je na školjko in zaprl oči. Na školjki je sedel še dolgo po tem, ko je nehal scati. Sapa, ki je vlekla skozi majhno, priprto okno, je najprej posušila solze na kosmatih licih, zatem še prepoteno majico. Potem je odšel nazaj v spalnico. Legel je v posteljo, zaprl oči in upal, da se bodo sanje nadaljevale, a je do jutra spal trdno in brez sanj. Kljub temu je ob prvem svitu, ko se je zbudil, čutil, da je vse drugače, kot je bilo zvečer, ko je legel v posteljo, predvsem pa da je drugačen on sam. Ni imel časa za zajtrk, ampak je takoj pohitel na dvorišče in v delavnico potisnil rumenega forda.

Od takrat preživi Botticelli ves čas, ki mu ostane, pod avtomobilom, prepričan, da ni drugega kot usoda. Takšne stvari, kot so bile sanje o avtomobilu na oblaku, se ljudem ne dogajajo pogosto in v resnici se zgodijo le redkim. To je posebna milost. Ob pogledu na avto ga še vedno spreleti srh. Botticelli je prepričan o tem, kar je prej sumil, da ni navaden mehanik in da ne bo do konca življenja ostal v zamazani mehanični delavnici na obrobju Trsta. Z rumenim fordom se bo vse spremenilo, in to že v kratkem!

Botticelli si nekaj pred deveto ogleduje podvozje, ko ga zmoti avto, ki zapelje na dvorišče. Po zvoku motorja ve, da je alfa. Avto za kovinskimi vrati obstane, trenutek pozneje iz njega izstopita moža. Po zvoku peska pod čevlji ve, da sta dva in da nista tujca, ampak sta od tu. Eden hodi trdo, drugi zvito kot kaka lisica. Botticelli obrne glavo. Tudi če ne bi pogledal, bi vedel, da so škornji in da sta moža, ki prihajata, policista. Botticelli se potegne izpod avtomobila, vzravna se in si v hlačnice obriše zamazane roke, kot bi pričakoval, da se bodo rokovali.

Višji in bolj suh policist glasno pozdravi in pove, da sta prišla službeno. To pove zato, ker se z mehanikom bežno poznata. Botticelli mu je pred leti dvakrat ali trikrat popravljaval avto. Nič posebnega, enkrat je zamenjal izpušno cev, drugič filtre in olje, za tretjič se ne spomni, ampak verjetno je bilo nekaj podobnega. Potem se je policist tistega avtomobila znebil in si kupil novega. Nov avto vozi na pooblaščenem servisu.

Botticelli najprej pomisli, da je kaj narobe, ampak žena in mama sta doma. Zaradi kakega sorodnika policisti verjetno ne bi prišli k njemu, zaradi sosedov še manj. Zakaj sta potem tu? vprašujoče pogleda policista in čaka, kaj mu bosta povedala.

Toni, tako je ime prvemu policistu, se prestopi, preden vpraša: Tisti vaš rdeči fiat, od kdaj ga pogrešate? Fiat, ponovi Botticelli za njim. Kaj je z njim? Od kdaj ga pogrešate? policist ponovi vprašanje. Saj ste imeli rdeč fiat, ne? Napisan je na vašo ženo. Aha, se Botticelli nasmehne, ženin fiat, seveda! Nisem se takoj spomnil. Saj vidite, skomigne, dvorišče je polno avtomobilov. Ampak ženin avto, no, tistega sem prodal. Prodal? policist nekoliko nagne glavo. Mislim, da so vam ga ukradli in midva sva vam prišla povedati, da smo ga našli. Ne, ne, mehanik odkima, niso mi ga ukradli. Prodal sem ga. Pravzaprav ga nisem prodal, ampak sem ga pred dnevi zamenjal za drug avto. To je. Ne razumete, se policist razkorači. Avto so vam ukradli in midva sva vam prišla povedati, da smo ga našli. Dobite ga nazaj. Ampak prej boste morali iti z nama na postajo podpisat nekaj papirjev.

To bo pomota, Botticelli odkima in začne pripovedovati, da sta se pred dnevi pri njem ustavila Romuna. Odpovedal jima je avto. Ker ga ni bilo mogoče na hitro in poceni popraviti, tujcema, ki sta bila skoraj brez denarja, pa se je mudilo, smo se dogovorili drugače. Zamenjali smo avtomobile. Dal sem jima ženinega, onadva sta mi pustila svojega. To je vse. Dobro, se oglasi policist, ki je do takrat molčal. Z nama boste morali na postajo. Tam bomo vse uredili. In verjemite, uredili bomo tako, da bo za vas najboljše. Se razumeva?

Med vožnjo proti policijski postaji Botticelli premišljuje, da ni naredil nič narobe in da se mu ni treba bati. Mogoče je videti nenavadno, če te policisti odpeljejo na postajo, mogoče se tudi zgodba o tem, kako je prišel do rumenega forda, zdi nenavadna, ampak nič ni naredil narobe, zato je vsaka skrb odveč. Če bo treba, bo še enkrat ponovil, kar jima je že povedal. Če bo treba, bo kako malenkost dodal. Če jih zanima, koliko denarja je dobil za ženinega fiata, jim bo povedal. Če jih zanima, kako dolgo se je ukvarjal s fordov, preden je tujcu rekel, da ga ne more popraviti, jim bo prav tako povedal. Lahko jim pove tudi, da se je tujcu sam ponudil, da

ga odpelje do trgovca z rabljenimi vozili, vendar tujec tega ni želel. Če jih zanima, jim lahko pove še, da je tujčeva žena noseča in da ima zares velik trebuh. Če jih zanima, lahko doda, da se jima je prav zaradi tega tako mudilo. Kaj več pa policistom ne bo mogel povedati. Kaj več se ni zgodilo, niti ni opazil ali slišal od tujca, ki je bil sicer redkobeseden, a je nekaj malega vendar povedal.

Medtem ko se peljejo proti policijski postaji, si Botticelli ponavlja, da je lahko brez skrbi, vendar svojim v mislih izgovorjenim besedam čedalje manj verjame in je zato vse bolj nemiren.